

Schiller Róbert: A KÉTELKEDÉS GYÖNYÖRŰSÉGE

Typotex Kiadó, Budapest, 2017, 400 oldal

Lehet-e érdemi recenziót írni egy olyan könyvről, amely hatvan korábbi újság/folyóirat-megjelenést tartalmaz? Amely talán nem más, mint leltár. Több-e, mint a külön-külön megjelent cikkek halmaza?

Nos, ezzel a kérdéssel nemcsak a recenzens, hanem a szerző is szembesült, és megoldásként hat nagyobb csokorba gyűjtötte az utóbbi tíz évben megjelent írásait. Hogy mindent-e, azt nem tudom. A kötetet a feje tetejére állítva, azaz hátulról előre felé haladva szemlézem őket. Méghozzá teljes mértékben felrúgva az „egyenlő bánásmód elvét”, vagyis nem érzem kötelezőnek, hogy valamennyi fejezetről hasonló alapossggal értekezsem.

Az utolsó egység a *Könyv vége* alcímre hallgat, benne egy interjú a szerzővel, cikk a Mintagimnázium (Trefort) történetéről és az *Élet és Irodalomban* 2010-ben megjelent bizzar javaslat a nyugdíjasok életminőségének tartós javítására. Ezt a cikket nehéz másnak, mint swifti szellemességű gúnyiratnak olvasni, a javaslat lényege az elhunyt nyuggerek csontjainak talajjavítási célú felhasználása (v.ö. magas foszfortartalom), a még életükben megkapott kis kompenzálás ellenértékéért, akasztó-fahumor a legkomolyabb formában. A szerző ekkor 75 éves, és még aktív, mert épp az említett interjú utolsó mondatában közli velünk, hogy akkoriban lett professor emeritus, „tessék megnézni a latin szótárban, hogy mit jelent az emeritus: kivénhedt”.

Alljunk meg itt a visszafelé sétában, és nézzük meg, kicsoda *Schiller Róbert*, a kötet szerzője. Az MTA Központi Fizikai Kutatóintézet (mára már MTA Wigner FK) jeles kutatója, a Mű- és egyéb egyetemek címzetes egyetemi tanára, a modern fizikai kémia avatott oktatója, 2012 óta „Az év ismeretterjesztő tudósa” büszke cím birtokosa, és a kitüntetés folyományaként egy kisbolygó – újabban ezeket hivatalosan törpebolygónak nevezik, javítana ki a díjazott –, az 196005 Robertschiller (2002 RS241), névadója.

Vissza a kötethez: hátulról a következő a *Vers, kép, szoborban* nem meglepő módon verstani és képzőművészeti írások sorakoznak – mindez az érzékeny

és mély humán műveltséggel rendelkező természetudós egyéni látásmódját tükrözi. Ha hiszik, ha nem, *József Attila* és *Kölcsey* néhány költeménye közötti párhuzam feltételezése, felderítése az *Irodalomtörténet 2005* című kötetben jelent meg, néhány, ugyancsak a magyar lírát a ritmus (és a gondolati ritmus) felől analizáló írás pedig a *Forrásban*.

A *Valami a kémiáról* fejezetben is nagyszerű írások kaptak helyet, de szerintem nem ez a típus a kötet erőssége, ezért bátran átugrom, ahogy az *Emberekről* és a *Könyvekről* fejezeteket is. Hiszen szabadon lubickolunk a szubjektivitás fürdőmedencéjében.

És végre megérkeztünk a kötet elejére szerkesztett, a recenzens véleménye szerinti csúcsra, a *Természet Világa* folyóiratban megjelent huszonkét 4-5 oldalas írást tartalmazó *Között* című csokorhoz. Sejtésem szerint ez a szerző krédója, hiszen korábbi kötetének is az *Egy kultúra között*¹ címet választotta. A hitvallás lényege: ne fogadjuk el, hogy külön létezik humán (bölcész), társadalomtudósi és természettudósi kultúra.

Ez a fejezet számomra olyan, mint egy születésnapra kapott óriási doboz bonbon. A kézzel gyúrt mives csokoládélabdacok egyforma, izléses papírba vannak csomagolva, kívülről egyformának látszanak, így nem árulják el, milyen mennyei ízeket rejtnek. De ha kibontjuk, és elkezdjük bármelyiket kóstolgatni, olvasni, megérezzük. Az egyetlen kultúrán belüli kalandozás szépségét. Amikor megtudjuk, hogy *Georg Philipp Friedrich von Hardenberg* 1794-ben jogi diplomát szerzett Jénában – miközben érdeklődésének megfelelően történelmi és filozófiai műveket olvasott szorgalmasan. Majd köztisztviselői pályafutását egy év után feladva a weissenfelsi sóbányák igazgatóságánál vállalt állást. És geológiát, kohászatot, kémiát kezdett el tanulni (mellesleg matematikát és biológiát is) a freiburgi bányászati akadémián. Ránk maradt terjedelmes feljegyzéseiből kiderül (*Sóbányai iratok*), hogy kora kémiájának elméleti kérdései is izgatták (a flogisztionelmélet mibenléte egyrésztől, és annak cáfolata másrésztől). Mellesleg egy-két évvel korábban, 1794-ben végezte ki nyaktólóval a Nemzeti Konvent Párizsban *Lavoisier*-t, a kor talán legnagyobb természettudósát. „A köztársaságnak

Az írás megjelent a revizoronline internetes portálon – <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/7152/schiller-robert-a-ketelkedes-gyonyorusége> – a szerző és a szerkesztő engedélyével közöljük.

¹ <http://fizikaiszemle.hu/old/archivum/fsz0503/Konyvespolc.pdf>